

Sachin Sir's English Speaking

Its 100% guaranteed course

सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।

9028851719

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

उपलब्ध आहे!

मिस्त्री, टाइल्स
फिटर, पेंटर,
कारपेंटर,प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर
वर संपर्क करावा.संपर्क
मो. 8482839451

मंगळवार, २३ सप्टेंबर २०२५

Tuesday, 23 September 2025

॥ वर्ष : ५ ॥ अंक : १८५

॥ Year : 5 ॥ Issue : 185

दैनिक किंमत : ₹ ५/-

Daily Rate: Rs. 5/-

स्वदेशी व जीएसटीवरून राजकीय लढाई सुरू..

नवी दिल्ली : जीएसटीवरून काँग्रेस आणि भाजपमध्ये पुन्हा एकदा राजकीय लढाई सुरू झाली आहे. काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते आणि राज्यसभा खासदार जयराम रमेश यांनी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदींवर जोरदार हल्ला चढवत म्हटले आहे की, गुजरातचे मुख्यमंत्री असताना मोदींनी जीएसटीला विरोध केला होता, परंतु प्रधानमंत्री झाल्यानंतर त्यांनी यू-टर्न घेतला आणि 2017 मध्ये स्वतःला जीएसटीचा तारणाहर घोषित केले. रमेश यांनी दावा केला की, अलिकडच्या सुधारणा मर्यादित आहेत आणि त्या लघु आणि मध्यम आकाराच्या व्यवसायांच्या समस्या सोडवत नाहीत.

रमेश म्हणाले की, 2006 ते 2014 पर्यंत सलग आठ वर्षे, फक्त एकाच मुख्यमंत्र्यांनी जीएसटीला

विरोध केला आणि नंतर ते 2014 मध्ये प्रधानमंत्री झाले. ते म्हणाले की, मोदी सरकारने आठ वर्षे काँग्रेसच्या मागण्यांकडे दुर्लक्ष केले आणि आता सुधारणा राबवत आहेत. रमेश यांच्या मते, अलिकडच्या काळात झालेले बदल राज्यासाठी पाच वर्षांच्या भरपाई पॅकेजची मागणी पूर्ण करत नाहीत किंवा प्रक्रियात्मक गुंतागुंती दूर करत नाहीत. काँग्रेस खासदार म्हणाले की, जुलै 2017 मध्ये जीएसटी लागू करण्यात आला होता. त्यावेळी राहुल गांधी आणि काँग्रेस पक्षाने त्याला 'गम्बर सिंग कर' असे नाव दिले होते. रमेश म्हणाले की, नोटाबंदीनंतर अर्थव्यवस्थेला हा दुसरा मोठा धक्का असेल असा काँग्रेसला आधीच अंदाज होता. ते म्हणाले की, 2006 मध्ये तत्कालीन अर्थमंत्री पी. चिदंबरम यांनी जीएसटी प्रस्तावित केला होता आणि 2010 मध्ये संसदेत विधेयक म्हणून सादर करण्यात आला होता. जयराम रमेश म्हणाले की, अमेरिकेचे विद्यमान अध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी शुल्क लादले तेव्हा मोदी सरकारला सुधारणा लागू करण्यास भाग पाडले गेले.

अरविंद केजरीवाल व खासदार संजय सिंह यांची मोदींच्या स्वदेशी विधानावर टीका

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी गेल्या अनेक दिवसांपासून स्वदेशी उत्पादनांच्या विक्री आणि स्वदेशीवर सतत भर देत आहेत. आम आदमी पक्षाचे राष्ट्रीय संयोजक आणि दिल्लीचे माजी मुख्यमंत्री अरविंद केजरीवाल यांनी प्रधानमंत्री मोदींच्या आवाहनावर टीका केली आहे. प्रधानमंत्री मोदींवर निशाणा साधत अरविंद केजरीवाल म्हणाले की त्यांनी स्वतः प्रथम स्वदेशी उत्पादने स्वीकारावीत. दिल्लीचे माजी मुख्यमंत्री तर इतकेच म्हणाले की लोक त्यांच्या पंतप्रधानांकडून उपदेशांपेक्षा कृतीची अपेक्षा करतात. सोमवारी त्यांच्या सोशल मीडिया पोस्टमध्ये अरविंद केजरीवाल म्हणाले, 'प्रधानमंत्री तुम्हिला जनतेने स्वदेशी उत्पादने वापरावीत असे वाटते. तुम्ही स्वतः स्वदेशी उत्पादने वापरायला सुरुवात करावी का? तुम्ही दरोज प्रवास करत असलेल्या परदेशी विमानाचा त्याग करावा का? तुम्ही दिवसभर वापरत असलेल्या सर्व परदेशी वस्तूंचा त्याग करावा. 'केजरीवाल यांनी त्यांच्या ट्विटमध्ये पुढे लिहिले आहे की, 'तुम्ही भारतात कार्यरत असलेल्या चार अमेरिकन कंपन्या बंद करायला का? ट्रम्प दरोज भारत आणि भारतीयांचा अपमान करत आहेत. तुम्हीही काहीतरी करायला हवे? लोक त्यांच्या पंतप्रधानांकडून उपदेशांपेक्षा कृतीची अपेक्षा करतात. अरविंद केजरीवाल यांच्याआधी, आपचे खासदार संजय सिंह यांनीही रिविचारी पंतप्रधान मोदींच्या स्वदेशी उत्पादनांच्या विक्रीवर आणि जीएसटी सुधारणा हताळण्याच्या पद्धतीवर टीका करत त्यांच्यावर जोरदार हल्ला चढवला होता.

केंद्र सरकारने NSCN-K वरील बंदी 5 वर्षासाठी वाढवली

इतर बेकायदेशीर संघटनांशी जोडला गेला आहे. खंडणीसाठी अपहरण, खंडणी, बेकायदेशीर शस्त्रे बाळगणे आणि परदेशी सैन्याकडून मदत घेणे यासारख्या कारवायांमध्येही त्याचा सहभाग असल्याचे आढळून आले आहे.

नवी दिल्ली : केंद्र सरकारने सोमवारी नॅशनल सोशलिस्ट कौन्सिल ऑफ नागालॅंड-खापलांग (एनएससीएन-के) आणि त्यांच्या सर्व गट, शाखा आणि आघाडीच्या संघटनांवर लादलेली बंदी आणखी पाच वर्षांसाठी वाढवण्याचा निर्णय घेतला. गृह मंत्रालयाच्या अधिसूचनेत म्हटले आहे की ही बंदी 28 सप्टेंबरपासून पाच वर्षांच्या कालावधीसाठी लागू असेल.

गृह मंत्रालयाच्या अधिसूचनेत म्हटले आहे की NSCN-K भारताच्या सार्वभौमत्व आणि अखंडतेला बाधा पोहोचवणाऱ्या कारवायांमध्ये सहभागी आहे. भारत-म्यानमार सीमावर्ती प्रदेशातील सर्व नागा-बहुल भागांचा समावेश असलेले स्वतंत्र सार्वभौम नागालॅंड तयार होऊ शकते या गटाचे उद्दिष्ट आहे. अधिसूचनेनुसार, हा गट उत्फा (आय) आणि पीएनए सारख्या

सरकारने म्हटले आहे की एनएससीएन-के आणि त्याच्या सर्व गटांना आणि संलग्न संघटनांना बेकायदेशीर क्रियाकलाप (प्रतिबंध) कायदा, 1967 च्या कलम 3(1) अंतर्गत बेकायदेशीर संघटना म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. हे लक्षात घेण्यासारखे आहे की NSCN-K वर अनेक दशकांपासून बंदी आहे, दर पाच वर्षांनी ही बंदी वाढवली जाते. तिचे प्रमुख एसएस खापलांग यांचे 2017 मध्ये निधन झाले. आता या संघटनेचे नेतृत्व त्यांचे दोन उपनेते करत आहेत. दरम्यान, प्रतिस्पर्धी गट, NSCN-K, सध्या नागालॅंडच्या सात दशकांपासून सुरू असलेल्या बंडखोरीच्या समस्येवर कायमस्वरूपी तोडगा काढण्यासाठी केंद्र सरकार सोबत शांतता चर्चेत आहे.

भारताचे माननीय मुख्य न्यायाधीश यांना जनतेचे आवाहन

मा. मुख्य न्यायाधीश बी.आर. गवई, सर्वोच्च न्यायालय, नवी दिल्ली

आजच्या काळात भारतीय जनतेचा स्वच्छ व निष्पक्ष राजकारणावरचा विश्वास डळमळीत होत आहे. अशा वेळी आपणच संविधानाचे खरे रक्षक आहोत, ही जनतेची आशा आहे. श्री. राहुल गांधी यांनी अनेक वेळा भ्रष्टाचार, सत्तापक्षांकडून संस्थांचा गैरवापर आणि निवडणूक प्रक्रियेत होणाऱ्या गैरप्रकाराविषयी गंभीर प्रश्न उपस्थित केले आहेत. संसदेत या प्रश्नावर चर्चा न होता 'वोट चोर' अशा घोषणांनी लोकशाहीची प्रतिष्ठा घसरवली. दिनांक 18 सप्टेंबर 2025 रोजी त्यांनी पुन्हा एकदा दाखवून दिले की सत्ताधारी पक्षाने संस्थांना वाकवून निवडणूक जिंकण्याचा प्रयत्न केला आहे. जर हे आरोप खरे असतील तर ही बाब एका नेत्यापुरती मर्यादित नसून भारतीय लोकशाहीच्या भविष्याशी निगडित आहे. संस्थांचा वापर जर राजकारणासाठी झाला, तर संविधान धोक्यात येईल. म्हणूनच आम्ही, भारताची जनता, माननीय मुख्य न्यायाधीशांना विनम्र आवाहन करतो की- या बाबींवर स्वतः हून (Suo Motu) cognizance घ्यावे, सर्व संस्थांची स्वातंत्र्यता व निष्पक्षता जपावी आणि लोकशाहीचे प्राण असलेली स्वच्छ व मुक्त निवडणूक प्रक्रिया संरक्षित करावी. भारतीय जनतेचा न्यायावरील विश्वास सर्वोच्च न्यायालयावर आहे. आम्ही आशावादी आहोत.

आदरपूर्वक,
दैनिक बहुजन सौरभ
नागपूर, महाराष्ट्र

मराठा आरक्षण प्रकरणी आता सरन्यायाधीश करतील सुनावणी

मुंबई : मराठा आरक्षणाबाबत महाराष्ट्र सरकारच्या अलिकडच्या निर्णयाला आव्हान देणाऱ्या याचिकांवर सुनावणी करण्यापासून मुंबई उच्च न्यायालयाच्या एका खंडपीठाने स्वतःला माधार घेतली आहे. मराठा समाजाच्या सदस्यांना कुणबी जात प्रमाणपत्रे देण्याच्या आणि त्यांना ओबीसी प्रवर्गात समाविष्ट करण्याच्या आदेशाशी संबंधित हे प्रकरण संबंधित आहे. ओबीसी संघटनांनी या निर्णयाला मनमानी आणि असंवैधानिक म्हणत आव्हान दिले आहे. कुणबी सेना, महाराष्ट्र मावळी

समाज महासंघ, अहिर सुवर्णकार समाज संस्था, सदानंद मंडलिक आणि महाराष्ट्र नाथिक महामंडळ या पाच जणांनी एकूण पाच याचिका दाखल केल्या आहेत. त्यांचा असा युक्तिवाद आहे की सरकारच्या निर्णयामुळे कुणबी, कुणबी मराठा आणि मराठा कुणबी या तीन जातींना प्रमाणपत्र देण्याचे निकष बदलले आहेत. हे केवळ अस्पष्ट नाही तर अराजकता देखील निर्माण करेल. याचिकांच्या सुनावणीदरम्यान, न्यायमूर्ती संदीप पाटील यांनी सांगितले की ते त्यांचे एकूण शक्त नाहीत. त्यानंतर, न्यायमूर्ती रेवती मोहिते डेर आणि संदीप पाटील यांच्या खंडपीठाने या प्रकरणातून स्वतःला वेगळे केले. आता या याचिका मुख्य न्यायाधीश चंद्रशेखर आणि न्यायमूर्ती गौतम अंकल यांच्या खंडपीठासमोर सुनावणीसाठी सादर केल्या जातील.

चक्र झाडावर बांधलेल्या माचावर विद्यार्थ्यांची ऑनलाईन परिक्षा...

संगमेश्वर : चक्र झाडावर बांधलेल्या माचावर विद्यार्थ्यांची ऑनलाईन परिक्षा घेण्याची वेळ प्राथमिक शाळेच्या केंद्र प्रमुखांवर आली आहे. शिक्षण व्यवस्थेत वाढत गेलेल्या मोबाइलच्या महत्त्वामुळे नेटवर्क नसलेल्या ठिकाण च्या शाळेतील शिक्षकांना शाळे पासून दूर, मोबाइल नेटवर्क मिळेल अशा ठिकाणी जावून झाडाच्या बांधलेल्या माचावर बसून ऑनलाईन परिक्षा देण्याची पहिल्यांदाच वेळ आली आहे. मात्र, यातून संगमेश्वर तालुक्यातील माखजन प्रभागातील नारडुवे शाळेचे केंद्र प्रमुख दत्तात्रय गोताड यांनी विद्यार्थ्यांमध्ये लावलेल्या परिक्षा व अभ्यासाच्या गोडीचे कौतुक राज्य शैक्षणिक संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषदेने केले आहे. राज्य शासनाने जिल्हा परिषदेच्या प्राथमिक शाळांमधून बऱ्याच गोष्टी ऑनलाईन सुरू केल्या आहेत, परंतु रवागिरी जिल्ह्यातील अनेक खेडोगावातील दुर्गम भागातील शाळेच्या ठिकाणी अशा कामांसाठी मोबाइलला नेटवर्क उपलब्ध होत नाही. त्यामुळे येथील शिक्षकांना शाळेपासून दूरवर जाऊन ही कामे आनलाईन करावी लागतात.

हा सर्वांचा उत्सव आहे, कोणीही अनोळखी नाही : लेखिका बानू मुश्ताक

म्हैसूर : आंतरराष्ट्रीय बुकर पारितोषिक विजेत्या लेखिका बानू मुश्ताक यांनी सोमवारी म्हैसूरमध्ये दसऱ्याचे उद्घाटन केले आणि सांगितले की हा उत्सव कर्नाटकच्या संयुक्त संस्कृतीचे प्रतीक आहे. म्हैसूरची प्रमुख देवता चामुंडेश्वरी महिलांच्या शक्तीचे आणि त्यांच्या दृढ इच्छाशक्तीचे प्रतीक आहे. महिला केवळ कोमलता आणि मातृत्वाच्या प्रेमाचे प्रतीक नाहीत तर अन्यायविरुद्ध लढण्याच्या शक्तीचे देखील प्रतीक आहेत. 11 दिवस चालणाऱ्या या प्रसिद्ध दसरा उत्सवाची सुरुवात सोमवारी पारंपारिक उत्साह आणि जल्लोषाने झाली. बानू मुश्ताक यांनी त्याचे उद्घाटन केले. तथापि, उद्घाटनापूर्वी काही लोकांनी बानू मुश्ताक यांना आमंत्रित करण्याच्या सरकारच्या निर्णयावर आक्षेप घेतला होता, ज्यामुळे तो वादाचा विषय बनला होता. मुश्ताक यांनी शुभ 'वृश्चिक लग्न' दरम्यान वैदिक मंत्रोच्चारामध्ये चामुंडेश्वरी मंदिरातील देवीच्या मूर्तीला फुले अर्पण करून दसऱ्याचे उद्घाटन केले. त्यापूर्वी, त्यांनी मुख्यमंत्र्यांसह मंदिरात भेट दिली आणि पूजा केली.

मुंबईत महिला अधिकाऱ्यावर गैरवर्तनाचा आरोप

मुंबई : दक्षिण मुंबईतील गिरगाव येथील व्हीपी रोड पोलिस स्टेशनमधील एका महिला उपनिरीक्षकावर लोकांशी गैरवर्तन केल्याचा आरोप आहे. या घटनेचा व्हिडिओ पोसल मीडियावर समोर आल्यानंतर पोलिस अधिकाऱ्यांनी चौकशीचे आदेश दिले आहेत. 18 सप्टेंबर रोजी तक्रार दाखल करण्यासाठी अधिकार्या काही लोकांशी महिला अधिकाऱ्यांचा वाद झाला. वादविवादादरम्यान अधिकाऱ्याने तिच्या गणवेशातून तिचा नेमकेट काढून टाकला आणि तो फेकून दिल्याचा आरोप आहे. उपस्थित असलेल्यांपैकी एकाचे संपूर्ण घटना त्याच्या मोबाइल फोनवर रेकॉर्ड केली. अधिकाऱ्यांच्या म्हणण्यानुसार, ही घटना उघडकीस

आल्यानंतर, गिरगाव विभागाच्या सहाय्यक पोलिस आयुक्ताना तपासाची जबाबदारी सोपवण्यात आली आहे. व्हिडिओची सत्यता देखील तपासली जात आहे. पुणे आंतरराष्ट्रीय विमानतळावर सुरक्षा तपासणीदरम्यान एका 63 वर्षीय प्रवाशाच्या सामानातून एक रिव्हॉल्व्हर आणि पाच जिवंत काडतुसे जप्त करण्यात आली. त्यानंतर त्याला अटक करण्यात आली आणि गुन्हा दाखल करण्यात आला. ही घटना 19 सप्टेंबर रोजी घडली. चंद्रकांत प्रभाकर बागल हे पुणे ते उत्तर प्रदेश वाराणसी येथे विमानाने जाणार होते, तेव्हा सुरक्षा तपासणीदरम्यान रिव्हॉल्व्हर आणि काडतुसे जप्त करण्यात आली. सुरक्षा नियमांनुसार, अशा शस्त्रास्त्रे आणि काडतुसे सोबत प्रवास करताना तक्रार करणे बंधनकारक आहे.

आंबेडकरी बाण्याचे समर्पित व्यक्तिमत्वाचे धनी बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे : प्रा. अशोक गोडघाटे

नागपूर : बैधनाथ चौक ते अशोक चौक मार्गाला बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे मार्ग असे नामकरण आमदार प्रवीण दटके व आमदार नितिन राऊत यांचे हस्ते झाले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे निधनानंतर नेतृत्वाची फार मोठी पोकळी निर्माण झाली होती. डॉ. बाबासाहेबानंतर ज्या नेत्यांनी समाजाची आणि आंबेडकरी चळवळीची धुरा, सांभाळली त्यात बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे अग्रक्रमी होते. त्यांनी शेवट पावतो डॉ. बाबासाहेबांच्या विश्वासाला तडा जाऊ दिला नाही, ते आंबेडकरी बाण्याचे समर्पित नेतृत्व होते असे मनागट बैधनाथ चौक येथे आयोजित बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे मार्ग नामकरण फलक अनावरण प्रसंगी मनोगत व्यक्त केले. नागपूर महानगर पालिकेने धर्तोलिलोशन ते बैधनाथ चौक ते अशोक चौक या मार्गाला रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष, आणि राज्य सभेचे उपसभापती स्मृतिशेष बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे मार्ग नामकरण, मनपा सभागृहाने मंजूर केला होता. हे वर्ष बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्म शताब्दी वर्ष साजरा होत असून या या जन्म शताब्दी महोत्सव वर्षाचे औचित्य साधून मध्य नागपूरचे आमदार व माजी महापौर, प्रवीण दटके यांचे हस्ते नाम

फलकाचे विधिवत अनावरण करण्यात आले. या प्रसंगी प्रमुख अतिथी म्हणून उत्तर नागपूरचे आमदार डॉ. नितिन राऊत कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे विश्वासू सहकारी प्रा. अशोक गोडघाटे होते. या प्रसंगी विशेष अतिथी म्हणून जेष्ठ विचारवंत, लेखक ताराचंद खांडेकर, जेष्ठ कवी ई.मो. नारनवरे, जेष्ठ रिपब्लिकन नेते अमृत गर्जभिये, प्रा. गौतमी खोब्रागडे डोंगरे, दैनिक बहुजन सौरभचे कार्यकारी संपादक विलास गर्जभिये, बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे विचार मंचचे कार्यध्यक्ष अशोक कोल्हटकर आणि सचिव सिद्धार्थ पाटील, समुहग्रोष सामाजिक संस्थांचे अध्यक्ष उमेश बोरकर, सुरेश पाटील, नरेश महाजन, इंजी राहुल बागडे, प्रा. सचिचदानंद दारुडे, दिगंबर

गोंडणगे, गुलाबराव नंदेश्वर, सुखदेवराव कांबळे, तुलसी मडामे, राजकुमार वंजारी, डॉ. एम.एस. जांभुळे, सतीश माटे, रीमा गिरिश खोब्रागडे, शमकुमार सोनटके. दिलीप तोंदळे, अरविंद उके, राजू नगराळे आदी मान्यवर उपस्थित होते प्रारंभी आमदार प्रवीण दटके, व आमदार डॉ. नितिन राऊत यांनी बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे फोटोला पुष्प हार अर्पण करून अभिवादन केले, तदनंतर नाम फलका वरील निळ रेशमी पडदा बाजूला सारून नाम फलकाचे अनावरण झाल्याचे प्रवीण दटके व आमदार डॉ. नितिन राऊत यांनी जाहीर केले. संचालन अशोक कोल्हटकर यांनी तर आभार सिद्धार्थ पाटील यांनी केले. कार्यक्रमाला रिपब्लिकन पक्षाचे बहुसंख्य नेते कार्यकर्ते उपस्थित होते.

दैनिक बहुजन सौरभ

बहुजनांच्या सामाजिक व सांस्कृतिक चळवळीचे मुखपत्र

परिवर्तन

जाहिरात दरपत्रक

पूर्ण पान - ५० हजार रुपये
अर्ध पान - ३० हजार रुपये
पाव पान - १५ हजार रुपये

शुभेच्छा व्यक्तीशः फक्त ३ हजार रुपयांपासून सुरू

वाचकांना आवाहन

आम्ही वाचतो, तुम्हीपण वाचा!

टीप - पेमेंट अगोदर

धम्मचक्र प्रवर्तक दिन विशेषांक

आपल्या शुभेच्छा व जाहिराती खालील पत्त्यावर पाठवाव्यात.

:: दैनिक बहुजन सौरभ कार्यालय ::

१/२, स्वराज कॉलनी, अजनी पोलिस स्टेशनजवळ, वंजारीनगर, पाण्याच्या टाकीजवळ, मेडिकल कॉलेज मार्गे, तुकडोजी महाराज पुतळा मार्ग, नागपूर-४४००२४

मेल- bahujansaurabh@gmail.com

संपर्क - 9422860648 , 9421588901

बहुजन सौरभ

बहुजन सौरभ संपादकीय न्या. भूषण गर्वई यांच्या विरोधातील कांगावा

मुख्य न्यायमूर्ती भूषण गर्वई यांच्या विरोधात नुकतेच समाजमाध्यमांवर धार्मिक भावना दुखावल्याचे कारण देत नाहक काँगवा करण्यात आला. खजुराहे येथील भगवान विष्णूच्या मूर्तीच्या पुनस्थापनेसंबंधी यांच्याक सवोच्च न्यायालयात आली होती. ही बाब न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात बसत नसल्याने खंडीठगाने ती फेटाळली. सुनावणीदरम्यान न्या. गर्वई यांनी हलक्याफुलक्या शब्दांत टिप्पणी केली. ‘भावाबानाला सांगा की ते स्वतः काहीतरी करतील.’ या वाक्याचा विपर्यास करून समाजमाध्यमांवर त्यांच्यावर हिंदू धर्माचा अपमान केल्याचा आरोप करण्यात आला. स्वतःला ‘सनातनी’ म्हणविणारे काहीजण फेसबुक, एक्स, यूट्यूबवरून न्या. गर्वई यांना लश्च करू लागले. त्यांच्याकडून माफी मागवी, त्यांना पदावरून हटवावे, अशा मागण्या केल्या गेल्या. प्रत्यक्षात ही कृती केवळ धार्मिक भावना दुखावल्याची बाब नाही, तर जातीय द्वेषातून प्रेरित आहे. अनुसूचित जातीमधून आलेले न्या. गर्वई सवोच्च न्यायालयाच्या सरन्यायाधीश पदावर पोहोचले, हीच गोष्ट जातीयवादी मानसिकतेला असह्य ठरली आहे. न्यायालयीन प्रक्रियेत झालेली टिप्पणी ही अपमानास्पद नव्हती, तर प्रकरणा न्यायालयाच्या अधिकारक्षेत्राबाहेर असल्याचे स्पष्ट करण्याचा भाग होता. तरीमुद्दा जातीयवादी लोकांनी हेतुपुरस्सर अपमानास्पद उद्गार काढून त्यांच्या विरुद्ध मोहीम उभी केली. हे केवळ न्या. गर्वई यांचे नाही, तर समस्त आंबेडकरी समाजाचे अपमान आहे. या प्रकरणी स्वतः न्या. गर्वई यांनी स्पष्टीकरण दिले ‘मी सर्व धर्मांचा समान करतो.’ सॉलिडिटर जनरल तुषार मेहता यांनीही त्यांना पाठिंबा देत सोशल मीडियावरील प्रतिक्रिया अनुचित असल्याचे स्पष्ट केले. वरिष्ठ कवील कपिल सिब्वल यांनी तर सोशल मीडिया हा ‘केलामा घोडा’ झाल्याची टिप्पणी केली. खरे तर ही संपूर्ण घटना दाखवते की जातीयवाद हा श्रमेत दलितांनाही सोडत नाही. न्या. गर्वई यांनी यापूर्वी अनुसूचित जाती-जमातींमध्ये ‘क्रिमी लेअर’ लागू करण्याबाबत मत व्यक्त केले होते. मात्र आजच्या प्रसंगाेने सिद्ध केले की जातीभेद हा सवोच्च न्यायालयातील न्यायमूर्तीपासून ते झोपडपट्ट राहण्या या सामान्य दलितांपर्यंत स्थानांचे सहन करावा लागतो. मग गरिब दलित असो वा सधन - जातीवाद्यांच्या नजरेत तो फक्त दलितच असतो. त्यामुळे अनुसूचित जाती-जमातींना ‘क्रिमी लेअर’च्या नावाखाली आरक्षण आणि संरक्षणापासून वंचित करणे ही धोकादायक भूमिका उठते. अनुसूचित जाती-जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यानुसार (कलम 3(1) - खंडा उरला लावणे, अपमानास्पद वक्तव्य करणे, हेतुपुरस्सर त्रास देणे या गुन्ह्यांना शिक्षा आहे. या तरतुदीनुसार न्या. भूषण गर्वई यांच्या विरोधात गरळ ओंकणाऱ्या जातीयवादी लोकांवर कारवाई केलीच पाहिजे. हा संपूर्ण प्रसंग आंबेडकरी चळवळीला एक धडा देऊन जातो - जातीयवाद आजही ठामपणे जिवंत आहे. म्हणूनच आंबेडकरी समाजाने एकजुट राहून या अन्यायविरुद्ध वेग राहिले पाहिजे. सरन्यायाधीशांच्या पातळीवरील व्यक्तींशीही जर जातीय अपमान सहन करावा लागत असेल, तर सामान्य दलितांच्या हक्कांच्या लढ्यात किती जगभरकता आवयकच आहे, हे यावरून स्पष्ट होते. आजही जातीयवादी लोकांना दलित उंच पदावर दिसला की त्यांचा अहंकार उड्यमळतो. गर्वई हे सरन्यायाधीश झाले, ही बाब अनेकांच्या गळ्यात अडकलेली हाड ठरली आहे. म्हणूनच त्यांच्या प्रत्येक हालचालीवर सूक्ष्मदर्शक ठेवून आरोप-प्रत्यारोप करण्याचा विडा उचलला जात आहे. हेच लोक फेसबुक, एक्स, यूट्यूबवर बसून स्वतःला धर्मकथ म्हणवतात. प्रत्यक्षात ते जातीयशक्क असतात. कारण त्यांना केवळ समोरच्या व्यक्तीची जात दिसते, गुण, क्षमता, कार्य नाही. गर्वई अनुसूचित जातीचे आहेत ही वस्तुस्थितीच त्यांना पचत नाही. म्हणूनच ‘पदावरून हटवा, माफी माग’ अशी मागणी केली जाते. हे केवळ न्या. गर्वई यांचे नाही, तर समस्त आंबेडकरी समाजाचे अपमान आहे. अनुसूचित जाती-जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यात स्पष्ट तरतुदी आहेत - अनुसूचित जातीच्या व्यक्तीला हेतुपुरस्सर अपमानित करणे, खोटी माहिती वस्तूवस्तू मानसिक त्रास देणे, सार्वजनिक ठिकाणी अपमानास्पद उद्गार काढणे, या गुन्ह्यांना 6 महिने ते 5 वर्षे तुरुंगवासाची शिक्षा आहे. मग या प्रकरणात समाजमाध्यमांवर गरळ ओंकणाऱ्यांवर कारवाई का करू नये? सरकारने तातडीने अशा जातीवाद्यांना धडा शिकवला पाहिजे. अन्यथा दलितांवरील जातीय हिंसाचाराला आपणखी खापणी मिळते. गर्वई सहस्रवर्षीच कधीतरी अनुसूचित जाती-जमातींसाठी ‘क्रिमी लेअर’ लागू करण्याचा विचार मांडला होता. मात्र या घटनेतून स्पष्ट झाले की जातीयवाद श्रमेत वा गरीब, कुणालाही वाचवत नाही. न्यायमूर्तीनाही जर जातीय अपमानाचा भुईद सोसावा लागतो, तर झोपडपट्ट राहण्याच्या दलितांचे काय? त्यामुळे क्रिमी लेअरचा तर्क हा दलित समाजाला फोडण्याचा डाव असून तो सळखळ धोकादायक आहे. करील सिब्वल म्हणाले तसे सोशल मीडिया आता केलामा घोडा झाला आहे. पण प्रत्यक्षात तो जातीयवादी टोळ्याधींचा कुणग झाला आहे. या टोळ्याधींच्या जाहीर अपमानाला जर आदर बसला नाही, तर न्यायालयीन स्वातंत्र्य धोखायत धेडेल आणि दलित समाजाच्या अस्तित्वावर घाला बसेल. हा प्रसंग प्रत्येक आंबेडकरी व्यक्तीस जागवणारा आहे. कारण जर सरन्यायाधीश पातळीवरील दलितांलाही अपमान सहन करावा लागत असेल, तर सामान्य दलितांच्या हक्कांचे रक्षण करणे किती कठीण आहे हे स्पष्ट होते. म्हणून आंबेडकरी चळवळ जातीयवादाच्या प्रत्येक टिंगणीला ठामपणे उतर देण्याची वेळ आली आहे. न्या. भूषण गर्वई यांच्या विरोधात चालवलेला काँगवा हा एक जातीय धड्यंत्र आहे. या प्रकरणी दोषींवर तातडीने SC/ST अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यानुसार कठोर कारवाई झाली पाहिजे. आणि सवोच्च महत्त्वाचे म्हणजे - दलित श्रमेत असो वा गरीब, जातीयवाद्यांच्या नजरेत तो फक्त ‘दलित’च असतो, ही कटू वस्तुस्थिती लक्षात ठेवली पाहिजे. आंबेडकरी चळवळ उग्र आहे - जातीयवाद सहन केला जाणार नाही. ‘अम्हत्ताला गप्प बसवयाचे?’ अशीच अधिक मोठ्या आवाजात बोल्!’ ■■

व्यक्ती, समाज, राजकीनी, पक्ष कोणीही, देशाहून श्रेष्ठ नाही. आज आहे ते उद्या राहील याचा भरवसा नाही, देश आहे, राहील. परिवर्तन निसर्गाचा नियम आहे. येणारा दिवस बदलाच्या वळणाचा असतो. विज्ञान, वास्तववाद, तंत्रवाद, व्यवहारवादातून नेहमी परिवर्तन घडतात. परिवर्तन ही न थांबणारी प्रक्रिया आहे. हे समजून जगातील लहान देशही समर्थ झाले. स्वातंत्र्यापूर्वी भारताला हे कां साधले नाही ?

जगाच्या इतिहासात भारत देश लोकसंख्येत दुसऱ्या क्रमांकाचा. पहिल्या क्रमांकाच्या बौद्धाष्ट चीनने विकासात भारी मारली. भारत मोगे का? प्राचीन काळ्यापासून भारत देश धर्मांवर विसंबून राहिला. भारतात सत्तेचे वैदिक, ब्राह्मणी, हिंदूकरणाने, केंद्रिकरण झाले. भारतातील स्वतःच्या संकल्पनेतील कथा-कल्पना, भौती, पारवलंबन, नवस, वरदानासाठी हिंदू धर्मात 33 कोटी देवी-देवता जन्माला घातल्या. विज्ञानवाद, बुद्धिवाद टाळून रुढीवाद, परलोकवाद प्रचलवत आणला मेनका, रंभासाठी स्वर्ग आणि, शिवसाठी नर्क तयार करून त्यांचेही केंद्रिकरण केले. अनाडी ब्राह्मणेतरांच्या फसवणुकीसाठी स्वाथोध ब्राह्मणांनी धर्मग्रंथ लिहिले. तेच पुरावे, आज दिमाखाचे प्रौहित, शंकराचार्य, कथावाचक देवात. शेखी मारतात. त्यामुळे भारतासाठी भट अपघाते वाटतो. शिक्षण, चिकित्सा, रोजगार, हाताला काम या ऐवजी ज्यांना धार्मिक मुरे अधिक महत्त्वाचे वाटतात ते सर्व देशांच्या विनाशाला जबाबदार आहेत. या निर्मिकांसाठी सजीव-निजीव, प्राणी वनस्पती निर्माण झाले त्याचे सर्वात अंश आहे, तोच सर्वांचा कर्त विलंकता आहे, ही अवधारणा समाजात वाढवली. मग विषमता को? स्वार्थी भटांनी देव घडवला. उद्योग, उर्दिमासाठी त्यांच्या भक्तीचा वापर केला. धर्मात देव केंद्रस्थानी ठेवले, माणसाला गौण केले. ईश्वर नावाचा चकवा करून माणसाची फसवणूक केली. ईश्वराच्या जवळचा भट असल्याची रंसेसमाजज

२६ मोठी स्वप्ने पाहणारेच मोठी स्वप्ने सत्यात उतरवतात...

देशाची संसद, सर्वोच्च न्यायालय, जेल जाळणे आणि राजेशाही मागणे, हे पूर्णपणे लोकशाहीविरोधी आहे. त्याकडे ‘अप्पलपोटी राजकारण्यांची हुकूमशाही ठेचली’ म्हणून दुर्लक्ष करीत, ‘आपल्याकडे असे कधी होणार’ असे आडून सुचवण्याचा मूर्खपणा आपल्याकडील लोकशाहीवाद्यांनी केलाय. कविश्रेष्ठ विंदा (गोविंद विनायक) करंदीकर लिहितात – ‘जनतेच्या पोटामध्ये, आग आहे आग आहे – जनतेच्या डोळ्यांमध्ये, शंकराचा राग आहे! जनतेच्या हृदयामध्ये, अन्यायाची कळ आहे – जनतेच्या बाहूमध्ये, सागराचे बळ आहे!

यानुसार, अलीकडच्या काळात अफगाणिस्तान, श्रीलंका, म्यानमार (ब्रह्मदेश), बांगलादेश आणि आता नेपाळमध्ये सत्ताधारीविरोधात जनतेने उठाव करीत राग व्यक्त केलाय. नेपाळी जनतेने आजी - माजी प्रधानमंत्र्यांची व गुहर्मंत्र्यांची केलेली हालत जगभरच्या सत्ताधाऱ्यांनी धसका घ्यावा, अशीच आहे. लोकशाहीच्या मार्गाने निवडून येऊन हुकूमशाही राववणाऱ्या आणि राजेशाही धाटात सत्तेचे लाभ घेणाऱ्यांचे सत्ता-विसर्जन पुढच्या सत्ताधारींना दहशत बसावी, इतक्या कठोरपणे झालेच पाहिजे! पण त्यासाठी लोकशाही जगती ठेवणाऱ्या संसद भवन, सर्वोच्च न्यायालय व सरकारी इमारतींना; प्रधानमंत्री - मंत्र्यांच्या बंगल्यांना; पोलीस स्टेशनना आणि

आज ही चुकीच्या, अविवेकी आशा विविध प्रकरणात मानसिक दृष्ट्या बुरास्टलेलेच दिसतात. आजही मागासच दिसतात. 21 व्या शतकाला साजेसा विवेक, प्रत्यक्षनिष्ठा, जागृतपणा, डोळसपणा, विज्ञाननिष्ठा, दूरदृष्टी, बुद्धीमानपण्यात, लीहीण्ण, बोलपण्याची, वागण्याची हिंमत ही मानसिकता तर अगदी आजही क्वचितच घायबला मिळतेय. भारत देश त्याबल त्याच्या तुलनेत विकसित दिसतोय? की नोबल साऊथच्या तुलनेत तो अविकसित दिसतोय? या दिशेने मात्र देशात आज ही चर्चा विचार होऊन कृती होताना दिसून येत नाही. सरकारी आश्रयात देशाच्या सामाजिक सोहदांला विद्वेषी बनवणे आजही सुरूच आहे. संविधानातील सामाजिक न्यायापेवजी धार्मिक जोर, जबरदस्ती, बेकायदेशीर कृती, अन्याय, अत्याचार, बलात्कार अशा अमानवीय प्रकरांना सर्टीफिकेट देणे सुरू आहे. विविधतेने नटलेल्या आणि एकतेने नांदणाऱ्या विविध धर्मियांतील सामाजिक, भावनिक, कौटुंबिक एकता, एकात्मता आणि बंधुभावाला संपेवण्याचे ममारे दस्तुरखुद्द शासनकर्ती जमात अत्याकडूनच रचले जात आहेत. हा देश प्रागुतीपाथावर न्यायचा आहे की, अधोगतीकडे? असा प्रस्न देशाला पडला आहे. यावर देशात कोणी बोलायला तयार नाही. सगळे गप्प का? गवोगावण्या सरकारी शाळा बंद करून भारतीय नागरिकांना शिक्षणापासून वंचित ठेवण्याचा घाट दस्तुरखुद्द सरकारच घालतेय आणि ते ही कोणता दृष्ट हेतू मनात ठेवून? तर मनुवादी च - निचता, अन्यायी, जुलमी, विषम व्यवस्था येथील तमाम हिंदू ओबीसी, बहुजन, भुटके, विमुक्त, दलित, आदिवासी, महिला ई. वर लादण्यासाठी. तरीही भारतीय नागरिक नेपच. ते पेद्रून का उठत नाहीत? गावोगावचे आरोप्य केंद्र बंद पडलेत. डॉक्टर आहे, तर नर्स नाही. कंपाऊंडर आहे, पण स्टफ नाही. गोळ्या आहेत, पण इंजेक्शन औषधी नाहीत. रुग्ण तडफडून मरताहेत. शहरातील रुग्णालयात पाटवले जातात. इथे बघायला कोणी नाही. कुपोषण, उपोषणाने बालके दगावतात. यावर सरकारचे लक्ष नाही. ग्रामीण भागातील आरोप्य केंद्रातील सुविधांच्या अभावी बाळंतपणात गरोर मातांची प्रचंड मोठी गर्सेस्य होते. त्यांना हाल अपेष्टेह्र मृत्यूला कवटाळवे लागते. याला जबाबदार कोण? सरकारच ना? यावर भारतीय नागरिक गप्प का? सरकार यावर तातडीने पाऊल का उचलत नाही? सरकारच्या या अक्षय्य दुर्लक्ष आणि युक्तीविरुद्ध भारतीय नागरिक पेद्रून का उठत नाहीत? देशातील सुरक्षित युवक युवतींना नोकऱ्या नाहीत. केंद्र आणि राज्यसरकारांनी नोकऱ्यांची दारे बंद केली आहेत, ती का? याचा जाब तरुण तरुणी विचारत का नाहीत? अखेर ते गप्प का आहेत? तरुणांनी, तुमच्या सविधानिक हक्कांसाठी लढा. युवकांनी, तुमच्या सविधानिक अधिकारांसाठी लढा. भूमिका द्या. देशात गरीबीने थेमान मांडले आहे. महगाई तर आभाळला भिडली आहे.

देशाची दिशाहीन वाटचाल अभ्यासक आणि विश्लेषक

भौती निर्माण केली. मुलनिवाशी, आदिवासी, बहुजन समाज त्यास भाळ्ला. देशात असलेल्या चुटकीभर भट-ब्राह्मणांनी आधी ईश्वराला हस्तक केले. त्यास शस्त्र, साधन, गुलाम करून नंतर देश गुलाम केला. वंशाच्या स्वाथार्थासाठी देशाची प्रतिष्ठा गहाण केली. समाज गटागटात, जातीजातीत, वर्गावर्गात, वर्णात विभागला. त्यांच्यात भांडणे लावली. मूठभर क्षत्रियांवर देश सुरक्षेचा भार टाकला. भारतातील समाज विषमता, भटांचा स्वाथं ओळखून पोतुंगीज, डच, हून, मोगल, ब्रिटिशांनी भारत काबीज केला. ते भारताचे शासक झाले. सत्ताधारी भट-ब्राह्मणांनी निर्माण केलेले शस्त्रधारी, सर्व कलेत निपून 33 कोटी देवी-देवता कोणाला थ्याले? शेपटी लेपवून का बसले? त्यांच्या देवभूमिचे रक्षण त्यांना का करता आले नाही? देशाभर संकट येतात तरी त्यांचा थांगपत्ता नाही त्यांची, शक्ती, युक्ती, काहीच कशी कळत नाही?

भटांची हुकुमत परदेशी राजवटीहून कूर, अत्याचारी होती. परदेशी नजर भारतीच्या संपत्तीवर तर भटांची नजर धर्म सत्तेवर

भारतीय समाज गुलाम करण्यावर होती. निलंज्ज भट, ब्राह्मणाला स्वतः गुलाम झाल्याची लाज नव्हती, ‘फोडा आणि झोडा’ हे शस्त्र इंग्रजांनी ब्राह्मणांकडून हयाजक केले. याचा प्रयोग भारतावरच केला. भटांनी ब्राह्मणेतर

नेपाळात अराजकतेचे टिकटॉक हिंदुराष्ट्रवादी राजेशाहीत ठिकठाक

सरकारी मालमत्तांना आगी लावणे; जेलवर हल्ले करणे; हे समर्थनीय नाही. हा आपल्याच उरात सुरा खुपसून घेण्याचा बिनडोकपणा आहे. तो नेपाळात मोठ्या प्रमाणात झाला. त्याला निश्चित कारणेही आहेत. नेपाळप्रमाणे अन्य देशातील लोक-उद्रेकालाही बेकारी, महगाई, भ्रष्टाचार, पोलीस व अन्य सरकारी यंत्रणांची लोकविरोधी दांडगाई, सत्ताकारणातील घराणेशाही, ‘मेनस्ट्रीम मीडिया’ची सरकारी गुलामी ही कारणे होती. त्याचबरोबर या देशाच्या सत्तेवर कब्जा मिळवणारा चीन करीत असलेला व्यवहार, हेदेखील एक महत्त्वाचे कारण आहे.

नेपाळात लोक-उद्रेकाचा आगडोंब उसळणारी ठिणगी, पळसुटे प्रधानमंत्री के. पी. ओली यांच्या सरकारने ‘सोशल मीडिया’च्या 26 ऑप्सवर घातलेल्या बंदीने पडली. या ऑप्स बंदीतून चीनच्या टिकटॉकला वाळण्यात आले होते. नेपाळची सीमा भारताला लागून आहे; तशीच त्याची दुसरी बाजू चीनलाही लागून आहे. दोन्ही बाजूंनी नेपाळात ये-जा सुरू असते. याच मार्गाने नेपाळात ‘माओवाद’ आला. भारतातील कम्युनिस्टांचा कम्युनिझम हा मुख्यत्वे (डिसेंबर 1991 मध्ये विघटित

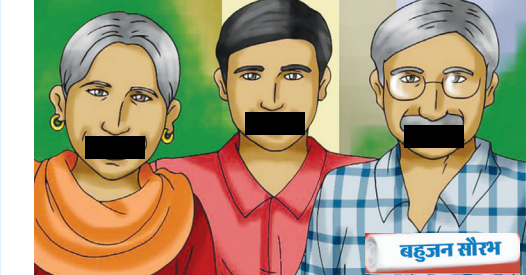

झालेला -) सोविएट रशिया धाजिणा होता. तो मार्क्सवाद प्रभावित आहे. तर नेपाळातील कम्युनिस्टांवर माओवादाचा प्रभाव आहे. (माओ त्से-तुंग (जन्म - 26 डिसेंबर 1893; मृत्यू - 9 सप्टेंबर 1976) हे आधुनिक लाल चीनचे शिल्पकार. ते लेनिन-मार्क्सवादी विचारसरणीचे पुरस्कर्ते होते. त्याला त्यांनी चीनच्या राष्ट्रवादाची जोड दिली. त्यातून स्वतंत्रपणे माओवाद निर्माण झाला. 1949 मध्ये चीन स्वतंत्र झाल्यापासून ते निधन होईपर्यंत माओ हे चीनचे प्रमुख होते. त्यांनी चीनला जगापासून कडकोट बंदोबस्तात दूर ठेवून; चीनला महासत्ता बनविण्यासाठीचा मजबूत पाया रचला. तिबेटवर हक्क सांगत; भारताच्या भूमीत घुसखोरी करीत उघड शत्रुत्व पुकारले. या विस्तारवादी भूमिकेतून माओवाद नेपाळात शिरला आणि तिथल्या राजेशाहीविरोधात

भारतीय नागरीक गप्प का?

इंग्रजांच्या जुलमी राजवटीतून आपल्या असंख्य वीरांनी भारत देश स्वतंत्र केला, तो एक मानवीय लक्ष डोळ्यासमोर ठेवून. पुढे आपण भारतीय राज्यघटनेचा स्वीकारपण केला. स्वातंत्र्यापासून भारतीय नागरिकांनी असा आव आणलेला आहे की, आम्ही मानसिकदृष्ट्या सुद्धा स्वतंत्र झालो आहोत. पण सत्तर पंच्याहत्तर वर्ष मागे देशाकडे वळून बघताना आणि देशाच्या इतिहासात डोकावताना तसेच वर्तमान बघताना, ऐकताना आणि वाचताना मला असे दिसते की, स्वातंत्र्याचा जल्लोश तर लोकांनी फक्त त्यांच्या शारीरिक उड्या मारून उत्साहात साजरा केला. पण पुढील संविधानिक वाटचालीत ते खऱ्या अर्थाने मानसिक दृष्ट्या विवेकी, जागृत बनले नाहीत. कारण ते मानसिक दृष्ट्या आजही जातीच्या आणि धर्माच्या पिंजऱ्यात अडकलेले दिसतात.

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांच्या धूराने देशाचा चेहरा काळवंडून गेला आहे. युवकांच्या हाताला काय नाही, त्याच वाढता खर्च, नैराश्य, कर्जबाजारीपणा, उदासिन्ता, व्यसनाधीनता, चिंता, वैफल्यग्रस्ततेने लोकांचे जीवन जगणे भयावह बनले आहे. म्हणून भारतीय नागरिकांनी या बकालातल्या जाब सरकारला विचारला पाहिजे. देशात दिवसाढवळ्या नागरिकांच्या मतांची चोरी होतेय, तरी देश गप्प का? देश पेद्रून उठत का नाही? देशात मतचोरांचे सरकार आहे. ते खुलेआम खोटे बोलून देशाची फसवणूक करीत आहेत. तरीही देश गप्प का? भारतीय नागरिक पेद्रून केव्हा उठणार? देशात इंद्रीहमची छेडछाड सुरू आहे. जे लोक शेवटच्या टोन घटंच्यात आचानकच मतांची टक्केवारी वाढवून सत्तेत विराजमान होतात, ते देशासोबत धोका करीत नाहीत काय? तरी भारतीय नागरिक गप्प का? तर भारतीय नागरिकांच्या जीवनाची, भवितव्याशी धोका झाला. ही तर देशासोबत गद्दारी झाली. भारतीय नागरिक याचा जाब सरकारला विचारत का नाहीत? ते गप्प का आहेत? देशात आज कोण सुरक्षित आहेत? काय रहेमान सुरक्षित आहे? काय कायच सुरक्षित आहे? काय थॉमस जॉन सुरक्षित आहे? काय निर्भया सुरक्षित आहे?

कोणत्या मुली, महिला, माता, भगिनी सुरक्षित आहेत? त्या अचानकच बेपत्ता कशा काय होतात? त्या कुठे नेट्या जातात? आणि कशासाठी? त्यांचे पुढे काय होतेय? याची उररे सरकार संसदेत आणि विधिमंडळात देणार आहे की नाही? तरीही भारतीय नागरिक गप्प का? ते पेद्रून का उठत नाहीत? देशात, रज्यात होणऱ्या शेतकऱ्यांच्या, शिक्षकांचा, कामगारांचा, गोरगरीबांच्या विविध लोकशाही शांततेच्या आंदोलनांवर लाठी हल्ला करायला सांगणारे कोण आहेत? गोळीबार करायला लावणारे कोण आहेत? सरकारे आणि सरकारकर्ते च ना? मग भारतीय नागरिक गप्प का? ते पेद्रून का उठत नाहीत? काय ते आपले बांधव नाहीत? अंशी पंच्यांशी कोटी नागरिकांना ‘बोलाचणूक भात अन् बोलाचणी चकी’ ,या रितीने रेशनचे धान्य वाटप करणारा हा देश, स्वतःची पाठ थोपटून घेतोच कसा? तो छप्पन ईंची छत्ती काढून मिरवतोच कसा? आणि कोणत्या तोंडाने? कोणत्या जनाने? ‘निलंज्जम सदा सुखम आणि नकताना मास सदा दुःखम.’ तरीही भारतीय नागरिक गप्प का? ते पेद्रून कधी उठणार? भ्रष्टाचाराेने देशात अतिरेक माजवला आहे. ‘को जेवढा भ्रष्ट तो तेवढा श्रेष्ठ’ अशी म्हण रूढ होत आहे. गाव ते दिल्लीपर्यंत, केंद्र आणि राज्य सरकारांच्या कार्यालयात कामे नसणे आणि पैशाविना होत नाहीत. हे उघड्या डोळ्याने देश बघतो आहे आणि

अनुभवतो पण आहे. तरीही देश गप्प का? आणखी किती पिढ्या तो गप्पच बसणार आहे? तिन माकडे बनून? काय हे खरे नाही की, देशातील घटनात्मक संस्थाना स्वतःचे अस्तित्त्व उरले नाही? त्यांची संविधानिक नैतिकता, अधिकार, चारित्र्य तर केव्हाच संपुष्टात आणले आहे. पिंजऱ्यातले पोपट बनवून त्यांना ठेवले आहे. हे आता तरी लक्षात घ्या. संविधानिक बाबींना फाट देऊन, देशाला धर्माध

बालपण मोबाईल फोन, इंटरनेट, सोशल मीडिया आणि गेमिंग ऑप्स यासोबत जोडले गेलेय. ही तरणाई जॅडझ इक्वॉलिटी (स्त्री-पुरुष समानता), क्रिएटिव्हिटी, समान संधी याबाबत विशेष आग्रही आहे. त्याच्या बोलण्यात ‘नेपो बेबी’ किंवा ‘नेपोटिझम बेबी’ हा शब्द येतो. त्याचा अर्थ, पालकाच्या पद, पैसा आणि सत्ताबळवर सर्व प्रकारचा मोठेपणा भोगणारी मुले! यांच्याबद्दलची चीड ‘जेन-झी’मध्ये आहे. ती चीड ‘सोशल मीडिया’तून व्यक्त होत असते. तो आवाज सरकारच्या ऑप्स बंदीने दाबण्यात येत आहे; असा समज झाल्याने जेन-झी वाले शाळकरीही गणवेशासह रस्त्यावर उतरले. तसेच, छोट्या-मोठ्या व्यवसाय - धंद्यासाठी सोशल मीडियाचा वापर मोठ्या प्रमाणात होत असल्याने लोक-उद्रेकाची व्याप्ती वाढली आणि ती एकच लक्ष गाठत सत्ताधारीविरोधी झाली. पण या एकच लक्ष्यमध्ये संसद भवन जाळण्याचे आणि राजेशाही पुन्हा आणा ही मागणी उठण्याचे कारण काय? या दोन्ही गोंडीसाठी जेन- झी काही अरण्याची शक्यता नाहीच. कारण, संसद भवनाची उपसुक्तता आणि राजेशाहीचे दुष्परिणाम; याचा अनुभव त्यांना असू शकत नाही. परंतु, तेही आपल्या दलित गांधी - नेहरूंच्या अकलेची मापे काढणाऱ्या अंधभक्तांसारखे व्हॉट्स अप युनिव्हर्सिटीचे स्कॅनर असतील...असू देत! तथापि, संसद जाळणे आणि राजेशाही मागणे, हे पूर्णपणे लोकशाहीविरोधी आहे. त्याकडे असलेल्या वळसात आल्याऱ्या हिंदूकृमशाही ठेचली म्हणून दुर्लक्ष करीत; असे भारतात कधी होणार, असे आडून सुचवण्याचा मूर्खपणा आपल्याकडेही झाला आहे.

क्रमशः: ■ ■

बनवणे सुरू आहे. कशासाठी? भारतीय नागरिक याचा जाब कधी विचारणार? देशात संस्कृतिक, धर्माध, कर्माकडीय, अंधश्रद्धा आणि अंधभक्तीयांचे वातावरण बनवण्यावर जाणीवपूर्वक जोर देणे सुरू आहे. पण ते कशासाठी यामुळे काय मोफत, सक्तीचे आणि गुणवत्तापूर्ण शिक्षण मिळणार आहे? तर निश्चितच नाही. यामुळे काय सर्व बेरोजगारांना नोकऱ्या मिळणार आहेत? तर निश्चितच नाही. मोफत आरोग्य सेवा मिळणार आहेत? तर निश्चितच नाही. मग असे जातीय आणि धर्माध राजकारण हे शासनपुरस्कृत राज्यकर्ते कशासाठी करीत आहेत? आपल्यातील बंधुभावाची सामाजिक घडी हे का विस्कटून टाकत आहेत? काय मनुवादी विषम व्यवस्था आणण्यासाठी? पण ती का? आणि कशासाठी? सरकार देशात जातीय आणि धर्माच्या आडून विविध हातखंडे वधारून आपापसात वैमरस निर्माण करून, आपसात फूट पाडून देशात अराजक माजवू पहात आहे. सरकारचे आणि त्यांच्या राज्यकर्त्यांचे हे मनसुबे देशाच्या एकोन्याचे आणि हिताचे नाहीत. देशासोबत हा दोह नाही काय? याचा जाब विचारण्यासाठी देश कधी एकवटणार? रणपूर आज ही धाधमात आहे. देशातील नागरिक अशांत आहेत. ते भयभीत आहेत. कधी कुठे खडू वाजेल आणि देशात आगडोंब होईल याचा नेम नाही. एवढी स्फोटक परिस्थिती राज्यकर्त्यांच्या कथनी, करणी, वाणीतून निर्माण होत आहे. संविधानाला न जुमानता मनमजी करणे, आणीबाणी पेशाही धयंकर ‘हाणू’ सदृश परिस्थितीतून आज देश जात आहे. हुकूमशाहीची अनेक प्रत्येय देशात वारंवार बघायला मिळत आहेत. अहंकार, गर्व, गुप्ती, दडपशाही, ‘काळ्याचा पांढरा करणे नसणे, त्यांची पर्वा न करणे, एकाच धर्मियांसाठी वागणे. त्यांचे लागूचलान करणे, हे तर शासनकर्त्यांचे अतिच झाले. देशात लक्ष नसणे, जनतेवर प्रेम नसणे, आपुलकी नसणे, देशाला काहीही माहीती न देता उठसुट विदेशात रमणे. देशातील जनतेच्या हजरो कोटींची त्यावर उधळवणूी करणे, हे कशाचे लक्षण आहे? तरी ही भारतीय नागरिक गप्प का? ते बोलत का नाहीत? ते कुती का करीत नाही? ते रस्त्यावर उग्रान शंकेतमात्र आंदोलन का करीत नाही? आणि आपले देशेप्रम जाहीर का करीत नाहीत? श्रीलंका, नेपाळ, बांगलादेश ई. राश्ट्रातील लोक हे कसे देशेप्रमी सिद्ध होतात. ते कसे देशहितार्थ विवेकी बनतात. आपल्या हक्क अधिकारावती कसे जागृत दिसतात. संघर्ष करतात. मग इथे आभाळ फाटून सुद्धा भारतीय नागरिक गप्प का? ■ ■

वाचकांचे विचारपिठ

आंबेडकरी राजकारणाचे अपरध व सावध भूमिका हा प्रा. प्रवीण कांबळे यांचा लेख दैनिक बहुजन सौरभ या वर्तमानपत्रात वाचला.

दैनिक बहुजन सौरभ आंबेडकरी विचारधारेचे महत्त्वपूर्ण वृत्तपत्र आहे. प्रा. प्रवीण कांबळे यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संकल्पनेतील रिपब्लिकन पक्षाी भूमिका वा अगोदरही दैनिक बहुजन सौरभमध्े प्रकाशित लेखामधून मांडलेले आहे. भाजप काँग्रेसीची मावाजाला तोंडच रिपब्लिकन एकसंघ उभा राहू शकतो व विचार त्यांनी मांडला. मी मला माझे या शब्दाने रिपब्लिकनने पतन झाले. रिपब्लिकन चळवळीचा लेखा जोखा मांडणारा लेख आहे. रिपब्लिकन आंदोलनातील सोनेरी पान भूमिहिन्यांचा सरदारपण ला लेखाचा माध्यमातून आपल्या रिपब्लिकन पक्षाी एक ऐतिहासिक नोंद प्रा. प्रवीण कांबळे यांनी आपल्या लेखातून घेतली. रिपब्लिकन पक्षासंदर्भात आंबेडकरी युवक उदासीन का ह प्रश्न मांड असताना प्रवर वास्तव मांडण्यात आले. आंबेडकरी राजकारणाचे अपरध व सावध भूमिका यातून कार्यकर्ता कसा चळवळीपासून दूर होत गेला. आणि इथल्या मनुवादी पक्षाचा तो सतचे रव्हणो कसा झाला याची मार्मिक तपासणी या लेखातून मांडण्यात आली आहे. कव्च्या कानाची नेते मंडळी अस्वल्ामुळे प्रामाणिक कार्यकर्त्यांचा बळी दिला जातो रेव आणपास बहुजन राजकारणात दिशून ठेते. रिपब्लिकन राजकारणात सुद्धा रेव घडले हे रोवठोक वास्तव या लेखात मांडण्यात आले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी गरीब शिक्षित व इंग्रजी बोलणाऱ्या प्रामाणिक माणसांना तिकिटें दिली व निवडून आणले माननीय जाधव यांच्या संबंधाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बोलून दाखवलेला विचार वा लेखाला सकारात्मकता पदान करतो. राजकारणाचा व चळवळीचा कणा कार्यकर्ता आहे ह आंबेडकरी राजकारणाचा डोलाय त्याचा तळ तळावर उभा आहे आणि तेच सत छापण्याचे काम तेत असेल तर आंबेडकरी राजकारण नव्या दमाने उभे राहू शकत नाही. म्हणून कार्यकर्त्यांला समजून घेतले पाहिजे व त्याला योग्य मानसमान देऊन त्याला लढण्यासाठी सज्ज केले पाहिजे असा आशय लेखातून फार अभ्यासूणांने मांडण्यात आलेला आहे. शेवटी प्रा. प्रवीण कांबळे लिहितात की, राजकीय सत्ता प्राप्त केल्याशिवाय आपला उद्गार होणे शक्य नाही. त्यामुळे निश्चितच आपण सावध होऊन आपली भूमिका ठववली पाहिजे.

- सुरेश भिवार्डे

क्रमशः: ■ ■

सम्राट अशोकाचे काळात भारत हा बौद्धमय होता. त्यावेळी देशभरात मोठ्या प्रमाणात बौद्ध लेणी, विहार, स्तुप इ. बांधल्या गेल्यात. हेच आपल्या संस्कृतीचे धरोहर आहेत. याच बौद्ध स्थळांचे पर्यटन केल्यास आपला समृद्ध सांस्कृतिक इतिहास आणि वारसा याचा अनुभव घेण्याची संधी मिळते. संस्कृतीचे जतन व संस्कृतीचे आदानप्रदान होते. त्यामुळे दोन राज्यात सद्भावना वृद्धिंगत होते. यासोबतच आर्थिक विकास, रोजगार निर्मिती, पायाभूत सुविधांचा विकास इ. ला चालना मिळते.

आंध्र प्रदेश एक ऐतिहासिक धम्म भूमी आंध्रप्रदेशात एक सहस्राब्दीाशा जास्त काळ बौद्ध धम्माचा प्रभाव होता. आंध्रप्रदेशातल बौद्ध धर्म, सम्राट अशोकाचे आधीचे काळापासून स्थापित होता. तथापि इ.स.पू. तिसऱ्या शतकात मौर्य सम्राट अशोकाचे काळात बौद्ध धर्माचा प्रसार प्रभावीपणे झाला व त्याने येथील लोकांच्या इतिहास व संस्कृतीवर गहन प्रभाव सोडला होता. या काळात अमरावती (ध्यानकती), उन्डवाली लेणी व अनेक मठ बांधण्या गेल्यात. सातवाहन, इक्ष्वाकस व इतर राजांचे काळात बौद्ध धर्म आणखी समृद्ध झाला. इ.स.पू. द्वितीय शतकापासून ते 5 व्या शतकापर्यंत आंध्रप्रदेशात बौद्ध धर्माच्या तीनही पंथांचे थेरवाद, महायान व वज्रयान यांचे काळानुसार प्राबल्य होते. एपिग्राफिक (शिलालेखांचा शास्त्रीय अभ्यास) लिपेरचरच्या स्त्रोतानुसार आंध्र प्रदेशातील बौद्ध धर्म 5 व्या शतकापर्यंत होता व त्यानंतर मात्र 14 व्या शतकापर्यंत कालांतराने बौद्ध धम्माचा न्हास झाला. तथापि, बौद्ध धम्माचा वारसा, पुरातत्व निष्काषांदारे आणि ऐतिहासिक आणि धार्मिक खुणांदारे अजुनही जिवंत आहे. आंध्र प्रदेशात बुद्ध स्थळंचे दोन सर्किट आहेत - 1) अमरावती व नागार्जुनकोंडा सर्किट - एकूण-11 स्थळे, ही

स्थळे अमरावतीव विजयवाड्याचे क्षेत्रात आहेत.

2) विशाखापट्टणम सर्किट- एकूण 10 स्थळे. ही आंध्र प्रदेशात सर्वत्र विखुरलेली आहेत.

अशा या ऐतिहासिक व समृद्ध बुद्ध भूमीची सहल, बुद्ध धम्माचा वारसा जाणून व समजून घेण्याकरीता बुद्ध विहार समन्वय समितीने ही सहल आयोजित केली. बुद्ध विहार समन्वय समितीची, महाराष्ट्रातील व इतर राज्यातील बुद्ध विहारांचे समन्वयन, पाली भाषेचा प्रचार व प्रसार, बौद्ध धम्माचा प्रसार, बाल संस्कार शिबोर, बुद्धिस्ट मॅज ब्यूरो व बुद्ध स्थळंचे अभ्यास पर्यटन अशी अनेक उद्दिष्टे आहेत. याआधी मध्य प्रदेश शिरपुर व पुण्याजवळील बौद्ध लेण्या यांचे अभ्यास पर्यटन आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी आंध्र प्रदेशातील अमरावती व विजयवाडा येथील लेण्या, बुद्ध स्थळे व आंबेडकर पार्कचे अभ्यास पर्यटन आयोजित केले. याबद्दल आपण विस्तृत जाणून घेऊ या.

1) **उंडावली लेणी** :- हे एक प्रभावी चार मजली रॉक कट मंदिर आहे. ज्यात पूर्वेकडील दर्शनी भाग 29 मीटर लांब, 16 मीटर रुंद आहे. पहिल्या मजल्यावर भिक्खुंच्या ध्यान धारणेकरिता जागा कोरलेल्या आहेत. प्रत्येक मजल्याच्या खोलीत भिन्नता आहेत. याठिकाणी पौराणिक काही शिल्प दिसतात. पण ते मुळ कोरीव कामापासून भिन्न वाटतात. सर्वात वरील मजल्यावर 5 मीटर लांबीची तथागताचे महापरिनिर्वाण स्थितीतील शिल्प आहे. तथापि सदर शिल्प पौराणिक कथेतील भगवान विष्णुची आहे असा भास जाणीवपूर्वक निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला जातो. म्हणून बुद्धिस्ट संशोधकांनी यावर संशोधन करून सत्याचा शोध घेणे आवश्यक वाटते.

2) **ध्यानबुद्धा** :- आंध्र प्रदेशातील ध्यानबुद्धा प्रकल्प हा तथागताची मुर्ती व भूमिगत संग्रहालय याचा एक नाविन्यपूर्ण प्रकल्प आहे. येथे ध्यानबुद्धाची मुर्ती ध्यानधारणा या मुद्रेत असून ती आठ पिलरवर (जणु बुद्धाचे आर्यअष्टांगिक मार्ग) आधारित आहे. ही मुर्ती व आजुबाजुचा परिसर कृष्णा नदीचे

आंध्र प्रदेश एक ऐतिहासिक बुद्ध भूमी आणि तेथील धम्मसहल

जवळ 5.5 एकर क्षेत्रात आहे. या मुर्तीची उंची 125 फूट आहे. ही मुर्ती अमरावती स्कूल ऑफ आर्ट्सने सुशोभित आहे. त्यामुळे ती अत्यंत विलोभनीय आहे. संग्रहालयाच्या आत आणि सर्वत्र पुतळ्याच्या पायथ्याशी बौद्ध प्रतीके, जातकथा आणि बुद्धांच्या जीवनातील घटना दर्शविणारे शिल्पकला पॅनेल आहेत. हा प्रकल्प स्थानिक विधेयकाचे पुढकारातून 2015 वर्षाची पुर्ण करण्यात आला आहे. म्हणजेच येथे बुद्ध धम्माला मानणारे लोक मोठ्या प्रमाणात आहेत असा निष्कर्ष निघतो.

3) **महास्तुपा (महा-चैत्य)** :- सातवाहन राजांचे काळात अमरावती ही राजधानी होती व ते बौद्ध धर्माचे एक प्रमुख केंद्र होते. इ.स.पू दुसऱ्या किंवा तिसऱ्या शतकाचे दरम्यान येथे महास्तुप बांधल्या गेला असावा असा अंदाज आहे. भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण खात्याचे अंदाजानुसार हा स्तुप गोलाकार असून व त्यावर डोम

होता. डोम हा मोठ्या विटांनी बांधलेला होता व तो बुद्ध कालीन रेलिंग व कलात्मक पद्धतीने सुशोभित केला होता. आता पुर्वी बांधलेला डोम अस्तित्वात नाही. परंतु मोठ्या विटाने बांधलेला विस्तृत गोलाकार 160 फुट व्यासाचा व 5.0 फुट उंच असलेला पायब्याचा भाग अस्तित्वात आहे. तसेच गोलाकार परीधाचे बाजुने प्रदक्षिणा घालण्याकरीता प्रदक्षिणा पथ आहे. या स्तुपाला प्रसिद्ध चिनी

पुरातन वस्तू या संग्रहालयात ठेवलेल्या आहेत. त्यात बुद्धाचे जीवन, जातकथा दर्शविणारे पॅनेल्स, बौद्ध वारसा व खोदकामातून प्राप्त कलाकॄती दर्शविणाऱ्या तीन भव्य इनडोर गॅलरी आहेत.

5) **पट्टेच्छ ऑफ सोशल जस्टीस** :- आंध्र प्रदेश शासनाने विजयवाड्याच्या मध्यभागी डॉ. बाबासाहेब

आंबेडकर यांचा भव्य पुतळ स्वराज्य मैदान येथे बांधण्याचा निर्णय 2020 घेतला. या पुतळ्याचे अनावरण 19 जानेवारी 2024 ला करण्यात आले.

पुतळ्याची ठळक वैशिष्ट्ये :- 1) स्थान-विजयवाडा शहराचे मध्यभागी असलेले स्वराज्य मैदान. एरीया- 18.81 एकर. 2) प्रकल्पाची किंमत - रु. 404.0 कोटी. 3) पुतळ्याची उंची - एकूण उंची 675 फूट (206 मिटर), (पेडस्टल- 265 फूट (81.0 मिटर)+ पुतळ- 410 फूट (125.0 मिटर). डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा हा जगातील सर्वात उंच पुतळ आहे. 4) पुतळ्याचे आर्किटेक्ट- बुद्धिस्ट आर्किटेक्ट काला चक्र महा मंडळा. 5) पुतळ्याची स्थिरता - जमिनीपासून 675 फूट उंच पुतळ्याचे ऊन, वारा, पाऊस व भूकंप इ. पासून भक्कम संरक्षण असलेले स्ट्रक्चरल डिझाइन. 6)सुविधा- i)बहुउद्देशीय कन्व्हेशन सेंटर 3000 क्षमतेचे, ii) ओपन थिएटर 2000 क्षमतेचे. iii) लायब्ररी- 10,000 पुस्तके. iv) पर्यटकांसाठी मुलभूत सुविधा. 7) माहितीच्या सुविधा - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सुपुर्ण जीवनावर आधारित म्युरल्स, अनेक घटनांचे सखोल बोलके चित्रे, बायोग्राफिकल म्युझियम इ. 8) सुशोभीकरणा- क्राजे, स्काय लाईटिंग, संगमरवरी दाराड्याचा पाथ वे, सुपुर्ण परीसरात आच्छादित डेकोरेटिव गार्डन.

डॉ बाबासाहेब आंबेडकर हे जगात Crusader for social justice म्हणून ओळखले जातात. हा पुतळ व तेथील बहुउद्देशीय सुविधा या सामाजिक न्याय, समता आणि स्वातंत्र्य यांचे महत्त्व दर्शविते. जाता जाता जवळच्या आंध्र प्रदेश व तेलंगणा या राज्यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जागीतील सर्वात उंच पुतळे व त्यांच्या विचारांचा प्रसार करण्यासाठी ऐतिहासिक धरोहर निर्माण केले आहेत.

डॉ. बाबासाहेबनी ज्याठिकाणी बौद्ध धम्माची दीक्षा दिली तेथींही एक सामाजिक, सांस्कृतिक व धार्मिक धरोहर आहे. दीक्षाभूमी येथील स्तुपास सरासरी 35-40 वर्ष झालीत. स्तुपाचा life span विचारात घेता, स्तुपाचे बाजूला एक जागतिक स्तरावरील अद्वितीय, नाविन्यपूर्ण व बहुउद्देशीय स्तुप बांधण्याचे नियोजन करणे ही काळजी गरज आहे. ■■

मुस्लिम समाजाच्या उन्नतीसाठी राजर्षी छत्रपती शाहू महाराजांचे प्रयत्न

ज्या काळात शूद्र-अतिशूद्रांना शिक्षण, शस्त्र आणि संपत्ती धारण करण्याचा अधिकार नव्हता, त्यांच्याशी प्रचंड भेदभाव केला जात होता. त्यांना ताजे अन्न खाण्याची, नवे कपडे घालण्याची, दागिने वापरण्याची, उंच आसनावर बसण्याचीसुद्धा मनाई होती. ही मनाई ब्राह्मणांच्या धर्मग्रंथांवर आधारित होती. अशा वेळी जेव्हा इस्लाम भारतात आला, तेव्हा वर्णव्यवस्थेने पीडित झालेल्या लोकांनी जातिव्यवस्था, अस्पृश्यता, विषमता, अन्याय आणि अत्याचार यांना कंटाळून इस्लाम स्वीकारला. म्हणजेच मुस्लिम बंधू मुसलमान झाले. आपलेच कुणबी तिकडे गेले आणि पटेल झाले, आपलेच माळी तिकडे गेले आणि बाबावान झाले, आपलेच नाई तिकडे गेले आणि हज्जाम झाले, आपलेच परिट तिकडे गेले आणि रजाक झाले, आपलेच चमार तिकडे गेले आणि मोची झाले, आपलेच भंगी तिकडे गेले आणि मेहतर झाले, आपलेच कोष्टी तिकडे गेले आणि नदाफ झाले, आपलेच वाद्यवाले तिकडे गेले आणि बँडवाले झाले, आपलेच कासार तिकडे गेले आणि चूडवाले

झाले. म्हणजे व्यवसाय तोच राहिला, फक्त ते ब्राह्मणधर्माच्या जोखडातून मुक्त झाले.

मुस्लिम समाजात आणि धर्मांतरित मुसलमानांमध्ये शिक्षणाबद्दल उदासीनता होती. अशा वेळी शाहू महाराजांनी स्वतः पुढकार घेतला. त्यांनी मुस्लिम समाजातील प्रतिष्ठित लोकांची बैठक बोलावली आणि ‘मोहम्मडन एज्युकेशन सोसायटी’ची स्थापना केली. याअंतर्गत ‘मुस्लिम बोर्डिंग’ सुरू करण्यात आले. विशेष बाब म्हणजे या बोर्डिंगचे अध्यक्ष स्वतः शाहू महाराज झाले. इतर बोर्डिंगपेक्षा या मुस्लिम बोर्डिंगवर महाराजांची विशेष कृपा होती. कोल्हापूर शहरात 25,000 चौ. फुट जागा देऊन 5,500 रुपये इमारतीसाठी निधी दिली. इतकेच नव्हे तर सरकारी जंगलातून सांगवान लाकूड उपलब्ध करून दिले. महाराजांचे गुरु फेजर साहेब यांच्या हस्ते भूमिपूजन झाले आणि मुस्लिम विद्यार्थ्यांसाठी भव्य इमारत उभी राहिली. अनेक दरगाहांची उत्पन्नेही त्यांनी या बोर्डिंगच्या खर्चासाठी दिली. कुरआन हा इस्लामचा धर्मग्रंथ अरबी भाषेत होता. सामान्य मुस्लिम प्रजेला तो समजावून यासाठी शाहू महाराजांनी कुरआनचे मराठी भाषांतर करवले. यासाठी सुमारे 25,000 रुपये खर्च झाले. शाहू महाराजांचे उद्दिष्ट असे की ब्राह्मणतेर व मुस्लिम सन्याच्यात भावनिक-सामाजिक एकता निर्माण व्हावी. ब्राह्मणिक

ग्रंथ वाचण्यास, ऐकण्यास, पाहण्यास ब्राह्मणतेरांना मनाई होती. उलट असे धाडस केल्यास डोळे फोडणे, कानात गरम शिसे ओतणे, जीभ कापणे अशी कठोर शिक्षा व्हायची. म्हणून कदाचित शाहू महाराजांनी ब्राह्मणतेरांसाठी कुरआनचे मराठी भाषांतर करवले.

इस्लाममध्ये ‘समता’ हा मूलसंदेश आहे. हा संदेश सामान्य ब्राह्मणतेरांपर्यंत पोहोचावा, यागमोही त्यांची दूरदृष्टी असावी. लोकमान्य टिळक म्हणत, ‘जो वेदांना मानतो, तोच हिंदू.’ पण पुढे तेच टिळक म्हणाले, ‘ब्राह्मणतेरांना वेद वाचण्याची गरज नाही.’ म्हणजेच वेद वाचण्याशिवाय त्यांच्यावर विश्वास ठेवावा, असा त्यांचा अर्थ होता. या पार्श्वभूमीवर शाहू महाराजांनी कुरआनचे मराठी भाषांतर करवले असावे.

इतकेच नव्हे, तर ज्या नव्या वस्त्यांमध्ये मुसलमानांना नमाज अदा करण्याची जागा

नव्हती, तिथे शाहू महाराजांनी जागा देऊन मस्जिद बांधून दिली. उदा. शाहूपुरी या नव्या वस्तीत उभी राहिलेली मस्जिद, ही महाराजांच्या सर्वगर्भसमाभावाची जिवंत साक्ष आहे. एका इमामाच्या भुवाला गामाला त्यांनी सोन्याचे कडेही इनाम दिले होते. संदर्भ :- ‘राज्यातील माणूस आणि माणसातील राजा - लोकराजा राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज’ ■■

लेखक - डी. आर. ओहोळ

नवरात्रात देवीचे नऊ रंग आहेत आणि त्याप्रमाणे प्रत्येक दिवशी एका रंगाची साडी नेसणे अशी प्रथा मागील 2003 पासून पडली आहे. आपल्या कडे देव, देवीच्या नावावर काही पण खपते, खपवले जाते, त्याचा एक भाग म्हणजे नवरात्र उत्सवात वेगवेगळ्या रंगांची साडी नेसणे होय, वेगवेगळ्या रंगांची साडी नेसणे याला कुठल्याही धार्मिक आधार नाही. तुम्हाला कधी प्रश्न पडलाय, की कोण ठरवले हे रंग? किंवा याच दिवशी हाच रंग घालावा? ही परंपरा किती वर्षांपासून चालत आली आहे? मुंबईमधून प्रसिद्ध होणाऱ्या दैनिकाचा हा फंडा काय होता. दैनिकाचा खप वाढवणे, याच भंपक अंधश्रद्धेतून नऊ दिवस महिलांना रोज नवीन रंगाची साडी नेसण्यास आव्हान केले गेले आणि त्यांची छाया चित्रे रोज वर्तमान पत्रात प्रसिद्ध करण्याचे आभिष दाखवले गेले.

नवरात्रात देवीचे नऊ दिवसात नऊ वेगवेगळे रंग... त्या दिवशी देवीला या रंगांची साडी आवडते, तीच साडी महिलांनी नेसायची आणि ग्रूप किंवा स्वतःचा फोटो दैनिकाला द्यायचा. युक्ती ही की परिणामी तोट्यात चाललेले वर्तमान पत्राचा खप वाढेल. पुढे याचा फायदा साडी व्यापारी यांनाही होणार होता. ही संधी साधून व्यापारी आर्थिक कमाई केली व करत आहेत. 2002 ते 2003 च्या सुमारास आपल्या महाराष्ट्र टाईम्सने श्रावणकौन आणि नवरात्रीचे नऊ रंग हा प्रकार चालू केला. पहिले दोन-तीन दिवस मठा पुरवणीमध्ये त्या दिवसाच्या रंगांच्या सुंदरशा साडीमधल्या मॉडेलचे फोटो हे आकर्षण होते. मा आले तुमचेही असे ऑफिसमध्ये सगळ्यांनी एकाच रंगाची साडी नेसल्याचे फोटो पाठवा म्हणून आवाहन केले गेले. मग काय, बँका, शाळ, ऑफिसेस मधल्या

‘नवरात्रीतले नऊ रंग’ धार्मिक नाहीत, हा एक मार्केटिंग फंडा आहे !

महिला ग्रूप फोटोजनी मठा पुरवणीची मधली दोन आणि कधी कधी शेवटचे पानही जागा अडवून बसले.

मार्केटिंग स्ट्रॅटेजी :- तर मठाच्या म्हणण्याप्रमाणे त्यांनी केले काय? तर प्रत्येक दिवस एका देवीचा असे नऊ देव्यांमध्ये नऊ दिवस वाटून ठावले आणि मग प्रत्येक देवीला एक रंग दिला. म्हणजे असे पाहू, दुर्गेची दुर्गाष्टमी, म्हणून तिचा एक रंग. असा रीतस्वाला मस्त धार्मिकतेचा रंग चढत गेला. खरे असो या नसे, आपल्या उत्सवप्रिय भागिनींनी आणि काही अती उत्साही बंधुरायांनीही हा पसरा नवरात्रात साजरा करायला सुरुवात केली. हळूहळू दरवर्षी लोक मठात एक प्रकारे रंगीत परंपरा सालाबादाप्रमाणे रंग जाहिर करण्याची वाट पाहू लागले.

अंधश्रद्धाळू समाज :- रोज ऑफिसला जाणाऱ्या मध्यमवर्गीय नायकांचा वाचकवर्ग आणि त्यांना आकर्षित करण्यासाठी मग फोटोज, छान छान

साडीतल्या मॉडेल्स हे सगळे रोजच्या मटाच्या पुरवणीत येऊ लागले. ही त्यांची टिक मात्र कमालीची यशस्वी ठरली आणि या भंपक ‘अंधश्रद्धे’ला आत्मचा भोळ्या महिला बळी पडल्या, आजच्या घडीला ऑफिसमध्ये जाणाऱ्या मध्यमवर्गीय नायकांचं काय, घरी येणारी कामवाली आणि कॉलेजला जाणारी मुले-मुली आणि कित्येक पुरुष मंडळी देखील हे रोजच्या कपड्याचे कलर कोड्स पाळतात.

भारतकुमार राऊतांना सहज म्हणून सुचलेला हा मार्केटिंगच्या उपाय आजगातलात 22 वर्षांनंतरही तितक्याच यशस्वीपणे चालू राहिलाय आणि दिवासेंदिवस वाढत आहे. आजच्या घडीला गिरीशोत्सवात मुंबईचे गणपती पाहण्यासाठी यु पी बिहार मधून आलेले भयंे येथे लोक जसे काळजा फुंकत तासनात्तास लाईनमध्ये उभे राहतात तसे, नवरात्रात मुंबईच्या लोकल्लेचे प्लॅटफॉर्म मात्र नक्कीच पाहण्यासारखे झालेले आहेत. पाहण्यासाठी आणि त्याचे दृश्य टिपण्यासाठी रेल्वे ब्रिजवर मोबाईल घेऊन लोक उभे असतात.

अंधश्रद्धा :- सध्या अमूक दिवशी अमूक रंग वापरालाच पाहिजे अशी ‘अंधश्रद्धा’ निर्माण झाली आहे व अधिकाधिक होताना दिसत आहे. आता हा प्रकार सर्वच ठिकाणी दिसून येतो आणि प्रत्येक वर्तमानपत्रात असे चित्र दिसते आहे. ही

गोष्ट निव्वळ मनोरंजन म्हणून अंगीकारा असे सर्व महिलांना विणवण्याचे वाटते. आजच्या घडीला पुराणातील सावित्रीची गरज नसून, महिलांना अंधश्रद्धेतून, परंपरिक बंधनाच्या जोखंडातून बाहेर काढून शिक्षणाची द्वारे खुली करणाऱ्या फुलत्यांच्या सावत्रीबाईच्या विचारांची गरज आहे. तुमच्या कर्तृत्वाचे रंग यापेक्षा जास्त देखणे आहेत हे नक्की ! सद्दिवेकाने आत्मनिर्भर बना. ■■

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या ग्रंथसंग्रहावर भरभरून प्रेम करणारे ‘भीमपर्व’कार शांताराम शंकर रेगे यांचा जन्म 23 सप्टेंबर 1914 रोजी झाला. शिक्षण बी.ए. ऑनर्स डिप्लोमा इन लायब्ररी विज्ञान शाखेत झाले. 1935 साली त्यांना डॉ. बाबासाहेबांचे पहिले दर्शन जाहले आणि पेल्लख परिचय 1937 साली झाला. मुंबई विद्यापीठाचे ग्रंथालयशास्त्राचे प्रशिक्षण 1943 साली सुरू केले. पहिल्याच वर्षी रेगे यांनी प्रवेश घेतला आणि प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण झाले. रेगे यांच्या तीक्ष्ण बुद्धिमतेने डॉ. बाबासाहेब प्रभावित झाले आणि त्यांची सिद्धार्थ महाविद्यालयाच्या ग्रंथपालपदी नियुक्ती केली. 14 एप्रिल 1946 रोजी त्यांनी ‘पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी’च्या सेवते स्वतःला वाहून घेतले. पस्तीस वर्षांच्या प्रदीर्घ काळानंतर 20 जून 1981 रोजी ते सेवानिवृत्त झाले. रेगे ग्रंथपाल व्यतिरिक्त उक्तष्ट लेखक, विचारवंत, डॉ. बाबासाहेबांच्या आठवणी हृदयावर कोरणारे आणि त्यांच्या सुखदुःखात रममाण होणारे निष्ठवंत साथीर होते. 1965 साली मासिक ‘नवे जग’ आणि राजा ढाले यांच्या ‘धम्मलिपी’तून त्यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या आठवणींना उजाळ दिला. ‘माझ्यावर डॉ. बाबासाहेबांचा विश्वास होता तसेच प्रेमही होते. ते माझ्यावर कधीच रागावल्याचे आठवत नाही. उलट ग्रंथसंग्रहाचे माझे वेड ओळखून त्यांनी मला उत्तेजनच दिले. संध्याकाळी दररोज डॉक्टरसाहेब कॉलेजवर यायचे आणि ग्रंथालयात त्यांची हटकून फेरी होई. त्यांच्या या विश्वासाचा आणि ग्रंथवेडाचा फायदा मी घेतला. अनेक ठिकाणाहून दुर्मिळ उपयुक्त ग्रंथ मी उसाहाने गोळ्य करण्यास सुरुवात केली. एकदा बडोदा व हैदराबादला दुर्मिळ ग्रंथ निवडून खरेदी करण्यासाठी डॉ. बाबासाहेबांनी मला मुमुम् पाठविले सोबत ‘कोरा चेक’ दिला. हे केवळ माझ्यावरील विश्वासामुळे. सिद्धार्थ कॉलेजच्या ग्रंथालयाला आज जो दर्जेदारपणा प्राप्त झाला आहे, त्याचे सर्वस्वी श्रेय डॉक्टरसाहेबांच्या या उदार उत्तेजनाकडे जाते.’

डॉ. बाबासाहेबांनी राजगृहातल्या ग्रंथालयात कुणाला जाऊ दिले नाही आणि त्यांच्या हजेरीत त्या ग्रंथालयात आमंत्रणाशिवाय कुणाला पाऊल टाकण्याची प्राज्ञा नव्हती. त्यांचे कठोर व्यक्तिमत्त्व आणि त्यांची सोबत सादर-मिरच्याची भजी, पिढ्ये आणि विशेषतः कोकामचा कांद हे आवडीचे पदार्थ चवीने खातांना डॉ. बाबासाहेबांना धन्यता वाटे. डॉ. बाबासाहेब पुष्कळदा आपल्या कौटुंबिक आठवणी सांगायचे. त्यामुळे त्यांना नवी ऊर्जा मिळायची. दिल्लीला डॉ. बाबासाहेब राहायला गेल्यानंतर राजगृहातील ग्रंथालयाची देखभाल, नोट निगा राखण्याची जबाबदारी रेगे यांच्यावर आली. दिल्लीही डॉ. बाबासाहेबांच्या ग्रंथलेखनाचे कार्य चाले. बिनचूक संदर्भांसाठी इष्ट ग्रंथ

‘रेगे, तू हे छान केलेस...’

डॉ. करणारा त्यांचा लाडका कुत्रा ‘पीटर’ याचे भय अनाहूत प्रवेशकाला वाटत असे. असा अद्वितीय ग्रंथवेडा जगात कुणी दुसरा निर्माण झाल्याचे माझ्यातरी ऐकितवा नाही. ग्रंथसंग्रहाचा इतिहास सांगताना डॉ. बाबासाहेबांना वडिलांच्या म्हणानी आठवण व्हायची. हा धोरांग्भीर पुरुष पित्याच्या स्मृतीने रडताना मी प्रत्यक्ष पाहिला आहे, असे रेगे मोठ्या अभिमानाने सांगायचे.

एकदा डॉ. बाबासाहेबांकडे एका व्यक्तीने त्यांच्या संग्रहातील दुर्मिळ पुस्तकाची मागणी केली. तो रुपयावरचा ग्रंथ होता. डॉ. बाबासाहेबांनी रेगे यांना दिल्लीहून पुस्तक देण्याविषयी पत्र पाठविले. पत्र मिळताच रेगे यांनी विचार केला की, पुस्तक दुर्मिळ आहे. तेव्हा ते न देणेच चांगले. डॉ. बाबासाहेबांना जेव्हा हे कळले तेव्हा ते म्हणाले, ‘रेगे तू हे छान केलेस. चांगल्या डॉक्टरला जसे औषध कधी देऊ नये हे कळले पाहिजे. तसेच

ग्रंथपालाला कुणाच्या हाती पुस्तक द्यायचे आणि कुणाच्या हाती नाही हेही समजायला हवे.’ डॉ. बाबासाहेबांचे मिराबेल हॉटेलात काही काळ वास्तव्य होते. त्यावेळी रेगे स्वतःच्या रुकून डॉ.

बाबासाहेबांसाठी खास जेवणाचा डबा नेला होता. बाजरीची भाकरी, लसणाची चटणी, वांग्याचे भरित, कांद-मिरच्याची भजी, पिढ्ये आणि विशेषतः कोकामचा कांद हे आवडीचे पदार्थ चवीने खातांना डॉ. बाबासाहेबांना धन्यता वाटे. डॉ. बाबासाहेब पुष्कळदा आपल्या कौटुंबिक आठवणी सांगायचे. त्यामुळे त्यांना नवी ऊर्जा मिळायची.

दिल्लीला डॉ. बाबासाहेब राहायला गेल्यानंतर राजगृहातील ग्रंथालयाची देखभाल, नोट निगा राखण्याची जबाबदारी रेगे यांच्यावर आली. दिल्लीही डॉ. बाबासाहेबांच्या ग्रंथलेखनाचे कार्य चाले. बिनचूक संदर्भांसाठी इष्ट ग्रंथ

त्यांना लागायचे. ‘हू वेअर दि शुद्दाज’ ग्रंथलेखनाच्या वेळी रामायण, महाभारत, पुराणे, धर्मशास्त्र इ. संबंधीचे ग्रंथ पाठविण्यासाठी वेळेवेळी तारा व पत्रे डॉ. बाबासाहेबांनी त्यांना पाठविल्या होत्या. ग्रंथ शोधून काढण्यासाठी त्यांनी कॉलेजच्या ग्रंथालयाचे काम बाजूला ठेवून डॉ. बाबासाहेबांच्या विनंतीला मान दिला होता. द्विभाषिक राज्याच्या विभाजनवेळी डॉ. बाबासाहेबांच्या भावी गरजेची दिशा ओळखून

तत्संबंधीचे ग्रंथ, अहवाल एवढेच नव्हे तर वृत्तपत्रीय कागणेही त्यांनी गोळ्य केली होती. डॉ. बाबासाहेबांच्या पसंतीला उतरणे काही सोपे नव्हते. 4 डिसेंबर 1956 रोजी डॉ. बाबासाहेबांनी एका महत्त्वाच्या ग्रंथासाठी त्यांना फोन केला होता. इतके ते विश्वासू सहकारी होते. शांताराम रेगे यांनी आपल्या आयुष्यात अनेक पदे भूषविली. महाराष्ट्र शासनाच्या ‘डॉ. आंबेडकर समग्र साहित्य प्रकाशन समिती’चे सदस्य होते. बॉम्बे लायब्ररी असोसिएशन ग्रंथपालन पदविका वर्गाचे सदस्य (1964-65), ‘फिल्म सेन्सॉर बोर्ड’ सदस्य (1970-78), मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय मुंबई कायस्थक्ष (1986), ट्रेनिंग स्कूल फॉर एन्ट्रन्स टू पॉलिटेक्निक रजिस्ट्रार (1955-56) इ. प्रमुख आहेत.

‘भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म’ या डॉ. बाबासाहेबांच्या ग्रंथाचे मराठी भाषेत अनुवादीत करण्याचे अनुत्तनीय, चिरस्मरणीय कार्य रेगे यांनी घनःश्रम तळवळून, म. भि. चिटणीस यांच्यासोबत केले. ‘कथासंग्रह चार’, ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर’ (अमर चित्रकथा), ‘भीमपर्व’ ग्रंथ लिहिला. सोबतच आकाशवाणी व दूरदर्शनवर व्याख्याने आणि परिसंवादात सहभाग घेतला. ज्ञानसाधनेत लीन असतानाच रेगे यांच्यावर काळ्यां 10 डिसेंबर 2004 रोजी याला घातला. त्यांचे निधन झाले. भीमयुगाचा एक निष्ठवान शिलेदार या दिवशी जगाला कायमचा पारखा झाला. जयंतीनिमित्त पावन स्मृतीला विनम्र अभिवादन. ■■

